

**Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет
Юридичний факультет**

Кафедра адміністративного права та судочинства

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни: «Актуальні питання адміністративного права та процесу»

**на тему: «Механізм впровадження індивідуалізації адміністративних
стягнень»**

Студентка групи: ПРм – 13

Шарган Ірина Степанівна

Керівник: д.ю.н., проф. Кравчук М.Ю.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка:
ECTS__

Члени комісії _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

Тернопіль - 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНИХ СТЯГНЕНЬ	5
1.1. Поняття, сутність та принципи індивідуалізації адміністративних стягнень	5
1.2. Фактори, що впливають на індивідуалізацію адміністративних стягнень	8
Висновки до розділу 1	12
РОЗДІЛ 2. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНИХ СТЯГНЕНЬ	13
2.1. Аналіз Кодексу України про адміністративні правопорушення.....	13
2.2. Особливості нормативно-правових актів, що регулюють індивідуалізацію адміністративних стягнень.....	17
2.3. Міжнародні стандарти індивідуалізації адміністративних стягнень	18
Висновки до розділу 2	24
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНИХ СТЯГНЕНЬ	26
3.1. Проблематика застосування індивідуалізації адміністративних стягнень	26
3.2. Вдосконалення механізму впровадження індивідуалізації адміністративних стягнень.....	30
Висновки до розділу 3	34
ВИСНОВКИ.....	35
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	37

ВСТУП

Актуальність теми. Правова система України, що перебуває у процесі трансформації під впливом європейських стандартів та глобалізаційних викликів, вимагає створення ефективних інструментів для забезпечення справедливості та гуманності у правозастосуванні. Важливим елементом цього процесу є індивідуалізація адміністративних стягнень — принцип, який враховує специфіку кожного правопорушення, особистісні особливості порушника та рівень суспільної загрози його дій при визначенні покарання. Дослідження даного механізму набуває особливого значення через необхідність гармонійного поєднання публічних інтересів держави із правовими гарантіями особи, що стає особливо актуальним в умовах реформування адміністративно-деліктного законодавства та поступової інтеграції до європейського правового простору.

Попри наявність у Кодексі України про адміністративні правопорушення (КУпАП) положень щодо індивідуалізації стягнень, практичне їх застосування залишається проблемним. Серед головних труднощів можна виділити суб'єктивний підхід при оцінці обставин конкретної справи, відсутність чітких критеріїв для вибору стягнення, високі ризики корупції та формальний підхід до застосування санкцій. Такі недоліки призводять до порушення фундаментальних принципів рівності перед законом і пропорційності відповідальності, що вказує на нагальну потребу в проведенні системного аналізу та модернізації існуючого правового механізму.

Метою курсової роботи є комплексне дослідження теоретичних основ та практичних аспектів індивідуалізації адміністративних стягнень, виявлення її проблемних аспектів і розробка рекомендацій щодо оптимізації цього механізму.

Для досягнення мети вирішуються такі **завдання**:

- проаналізувати поняття, сутність та принципи індивідуалізації адміністративних стягнень;
- виділити фактори, що впливають на індивідуалізацію адміністративних стягнень.
- здійснити аналіз Кодексу України про адміністративні правопорушення;
- вказати особливості нормативно-правових актів, що регулюють індивідуалізацію адміністративних стягнень;
- проаналізувати міжнародні стандарти індивідуалізації адміністративних стягнень;
- дослідити проблематику застосування індивідуалізації адміністративних стягнень;
- виділити особливості вдосконалення механізму впровадження індивідуалізації адміністративних стягнень

Об’єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі призначення адміністративних стягнень.

Предмет – норми адміністративно-деліктного права України, судова практика та наукові праці, що стосуються індивідуалізації покарань.

Практична цінність цієї роботи полягає у розробці рекомендацій для законодавчих органів та правозастосовчих структур, спрямованих на зменшення випадків свавілля, зміцнення довіри до правоохоронних органів і забезпечення гармонійного балансу між інтересами держави та громадян. Отримані результати також можуть слугувати базисом для майбутніх наукових досліджень у галузі адміністративної юстиції.

Курсова робота на тему «Механізм впровадження індивідуалізації адміністративних стягнень» у своєму складі містить вступ, три розділи, що об’єднують сім підрозділів, висновки та список використаних джерел. Дана структура відповідає меті та завданням курсової роботи.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНИХ СТЯГНЕНЬ

1.1. Поняття, сутність та принципи індивідуалізації адміністративних стягнень

Адміністративні стягнення являють собою заходи впливу, спрямовані на покарання за порушення адміністративного законодавства, а також на запобігання повторним правопорушенням у майбутньому. Вони утворюють цілісну і взаємопов'язану систему заходів, яка ґрунтується або на обмеженні прав та свобод особи, або на позбавленні окремих благ. Прикладами таких обмежень можуть бути позбавлення права керувати транспортними засобами чи права займатися полюванням. Окрім цього, адміністративні стягнення можуть включати накладення спеціальних зобов'язань, таких як виплата штрафу. Деякі з цих заходів мають особистий характер і можуть виявлятися, наприклад, у вигляді попередження.

З точки зору нормативно-правового регулювання, зазначені заходи розглядаються як інструмент адміністративної відповідальності. Основною метою їх застосування є формування у правопорушника належного ставлення до законодавства України, сприяння вихованню поваги до загальновизнаних правил суспільного життя та створення умов, які б запобігали вчиненню нових порушень у майбутньому. Зміст цих стягнень має переважно виховний характер і передбачає активну роль уповноважених органів, до яких належать судові установи та органи публічної адміністрації. Вони реалізують такі заходи шляхом накладення адміністративних покарань, зокрема матеріального або морального характеру. Крім того, ці органи сприяють формуванню у правопорушника високої правосвідомості та чіткого усвідомлення недопустимості протиправної поведінки надалі.

Відповідно до статті 24 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП), система адміністративних стягнень включає

широкий спектр заходів впливу [2]. Серед них: попередження, штрафи, оплатне вилучення речей, які були використані як засоби вчинення правопорушення або стали його безпосереднім об'єктом; конфіскація таких предметів, а також грошей, здобутих унаслідок вчинення порушення; позбавлення громадянина спеціальних прав, наданих йому законодавством (наприклад, права на керування транспортними засобами); виправні роботи, громадські роботи та суспільно корисні роботи. У найсерйозніших випадках застосовуються такі заходи, як адміністративний арешт або арешт із триманням на гауптвахті.

Таким чином, адміністративні стягнення не лише формують систему відповідальності за порушення законодавства, але й слугують превентивним механізмом, який забезпечує дотримання правових і соціальних норм у суспільстві [3].

У теорії адміністративного права існує кілька критеріїв для класифікації адміністративних стягнень, що дозволяють їх поділити на різні види за характерними ознаками:

1. За характером впливу:

- особисті: попередження, адміністративний арешт, арешт із утриманням на гауптвахті;
- майнові: штраф, виправні роботи;
- особисто-майнові: позбавлення спеціального права.

2. За часовими рамками:

- разові (моментальні): заходи, що мають одноразовий характер, наприклад, конфіскація, попередження чи штраф;
- тривалі: стягнення, що діють протягом певного періоду, як-от арешт, позбавлення спеціальних прав, виправні, громадські або суспільно корисні роботи [4, с. 98];

3. За порядком застосування:

- основні та додаткові: до таких відносяться оплатне вилучення чи конфіскація предмета, позбавлення права керувати транспортними засобами;

- лише основні: серед них попередження, штраф, громадські роботи, виправні роботи, суспільно корисні роботи, адміністративний арешт чи арешт із утриманням на гауптвахті;

- лише додаткові: наприклад, позбавлення права обіймати певні посади або займатися визначеними видами діяльності.

4. Залежно від суб'єкта застосування:

- у судовому порядку до компетенції входять такі стягнення, як оплатне вилучення та конфіскація предмета, позбавлення спеціального права, обмеження права обіймати певні посади або займатися конкретною діяльністю, виправні роботи, громадські чи суспільно корисні роботи, адміністративний арешт чи арешт із утриманням на гауптвахті;

- у адміністративному порядку (з боку органів виконавчої влади чи місцевого самоврядування) застосовуються попередження та штрафи [5, с. 498–499]

Ці класифікації дозволяють глибше аналізувати сутність адміністративних стягнень і розкривати принципи їхнього застосування залежно від обставин і правових підстав.

У новому проєкті Кодексу України про адміністративні проступки суттєво вдосконалено систему накладення стягнень за адміністративні правопорушення. Згідно зі статтею 29 проєкту, основними видами адміністративних стягнень визначено попередження та штраф, тоді як позбавлення права обіймати певні посади чи займатися конкретною діяльністю, громадські роботи та короткостроковий арешт віднесено до додаткових заходів [6]. Варто зазначити, що позбавлення права займатися певною діяльністю може застосовуватися як окреме основне стягнення або в комбінації як додаткове.

Особливої уваги заслуговують зміни, пов'язані з накладенням штрафів. У статті 31 проєкту передбачено розподіл штрафів на категорії, диференційовані за розміром та спрямованістю — для фізичних чи юридичних осіб (усього встановлено десять категорій). При цьому

пропонується змінити базову ставку штрафу, замінивши фіксовану суму в 17 гривень на значення, що дорівнює $1/30$ мінімальної заробітної плати.

Також оновлено положення щодо видів позбавлення права займатися певною діяльністю (стаття 32 проєкту). Серед новацій виокремлюються: позбавлення права керувати транспортним засобом; анулювання ліцензії, дозволу, сертифіката чи іншого документа дозвільного характеру у фізичних або юридичних осіб.

Новий порядок накладення таких стягнень, як громадські роботи, короткостроковий арешт чи позбавлення права обіймати певні посади або займатися конкретною діяльністю, також передбачений у проєкті кодексу. Дані заходи можуть бути призначені виключно за процедурою, що передбачає розгляд адміністративним судом за поданням відповідного органу.

1.2. Фактори, що впливають на індивідуалізацію адміністративних стягнень

Індивідуалізація адміністративних стягнень передбачає ретельний аналіз багатьох обставин, що дозволяє адаптувати міру покарання до специфіки правопорушення і характеристики самого порушника. Цей процес базується на врахуванні як об'єктивних, так і суб'єктивних факторів, з урахуванням норм Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП), судової практики та принципів справедливості.

1. Об'єктивні фактори стосуються природи самого правопорушення і його наслідків, зокрема:

- рівень суспільної небезпеки діяння;
- завдана шкода, як матеріальна, так і моральна;
- особливості обставин, у яких здійснено правопорушення.

2. Суб'єктивні фактори, навпаки, пов'язані із характеристиками і мотивацією порушника. До основних належать:

- особистісні аспекти: стан здоров'я, вік (наприклад, неповноліття), соціальний статус (пригнічений стан, вагітність, інвалідність). Такі обставини можуть слугувати підставою для зменшення розміру штрафу відповідно до ст. 34 КУпАП;

- форма вини та мотивація: свідоме чи ненавмисне вчинення правопорушення;

- дії після правопорушення: співпраця з уповноваженими органами, спроби усунути наслідки діяння або допомогти постраждалим.

3. Пом'якшуючі та обтяжуючі обставини визначаються на основі статей 34–35 КУпАП. Вони суттєво впливають на характер призначеного стягнення.

4. Судовий розсуд відіграє ключову роль у визначенні меж відповідальності. Суд або орган адміністративної юрисдикції має право оцінювати вагомість кожного з наведених факторів, але ця оцінка повинна укладатися в рамки закону. При цьому важливо дотримуватися:

- принципу пропорційності, згідно з яким покарання має бути співмірним тяжкості діяння.

- встановлених меж санкцій: закон визначає мінімально і максимально допустимі розміри стягнень.

Таким чином, індивідуалізація адміністративних стягнень спрямована на забезпечення балансу між суворістю покарання і його справедливістю, враховуючи особливості кожної конкретної ситуації.

Згідно з положеннями Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП), стягнення за такі порушення застосовуються у межах, визначених чинним законодавством. При цьому, під час призначення стягнень здійснюється індивідуалізація відповідальності, враховуючи характер правопорушення, особисті характеристики порушника, ступінь його вини, майновий стан, а також обставини, що пом'якшують чи обтяжують відповідальність. Однак у випадках правопорушень, які стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, зокрема зафіксованих у

автоматичному режимі, або порушень правил зупинки, стоянки чи паркування, зафіксованих засобами фото- чи відеофіксації, індивідуалізація відповідальності не враховується.

Глава 4 КУпАП деталізує правила застосування адміністративних стягнень, зокрема описує: обставини, що пом'якшують відповідальність за адміністративне правопорушення; обставини, що обтяжують відповідальність; правила накладення стягнень у разі вчинення кількох правопорушень; строки застосування адміністративного стягнення та порядок їх обчислення; порядок відшкодування заподіяної шкоди; а також правила сплати судового збору.

Пом'якшувальні обставини визначені у статті 34 КУпАП. До них належать: щире розкаяння особи, вжиття заходів для уникнення шкідливих наслідків правопорушення, добровільне відшкодування збитків або усунення спричиненої шкоди, вчинення правопорушення під впливом сильного душевного хвилювання чи тяжких особистих або сімейних обставин, а також правопорушення, скоєні неповнолітнім, вагітною жінкою або жінкою з дитиною до одного року. Перелік пом'якшувальних обставин не є вичерпним: можуть бути враховані й інші чинники, які не закріплені законодавством. Наприклад, пенсійний вік порушника, його заслуги перед державою, участь у волонтерській діяльності тощо можуть бути визнані такими, що пом'якшують відповідальність.

До обтяжувальних обставин адміністративного правопорушення, визначених статтею 35 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП), належать такі дії: продовження протиправної поведінки всупереч вимозі уповноважених осіб припинити її; повторне вчинення однорідного правопорушення протягом року після накладення адміністративного стягнення; здійснення правопорушення особою, яка раніше мала судимість за кримінальне правопорушення; втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність; вчинення правопорушення групою

осіб; порушення в умовах стихійного лиха або за інших надзвичайних обставин; а також у стані сп'яніння.

Цей перелік обтяжувальних обставин є вичерпним. Проте важливо враховувати, що перебування особи в стані сп'яніння не визнається обтяжувальною обставиною, якщо така ознака вже є складовою кваліфікації адміністративного проступку. Наприклад, це стосується керування транспортними засобами в стані алкогольного сп'яніння (стаття 130 КУпАП) чи вживання алкогольних і слабоалкогольних напоїв військовослужбовцями (стаття 172-20 КУпАП).

Накладення адміністративних стягнень у випадку вчинення двох чи більше правопорушень регулюється статтею 36 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) і залежить від підвідомчості справ. Зокрема, якщо справи розглядаються різними органами, стягнення накладаються окремо, враховуючи санкції відповідних статей КУпАП. У випадку, коли всі справи перебувають у компетенції одного органу, накладене стягнення визначається в межах санкції за найбільш серйозне з вчинених порушень.

Окрім накладення стягнень за порушення, може одночасно здійснюватися відшкодування майнової шкоди, заподіяної правопорушенням (ст. 40 КУпАП). Якщо справа розглядається адміністративною комісією або виконавчим органом місцевої ради, винну особу можуть зобов'язати компенсувати шкоду громадянам, підприємствам чи організаціям, за умови, що сума не перевищує двох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. У разі вирішення таких питань у судовому порядку — відшкодування може бути присуджене незалежно від величини завданої шкоди.

Особливі правила передбачені для неповнолітніх, які мають самостійний заробіток. Суд може покласти обов'язок відшкодувати шкоду в розмірі до одного неоподатковуваного мінімуму доходів громадян або зобов'язати усунути її через виконання певних робіт. В інших випадках

питання відшкодування майнової шкоди вирішується на основі норм цивільного судочинства.

Якщо розгляд справи про адміністративне правопорушення здійснюється судом, винна особа зобов'язана сплатити судовий збір, згідно зі статтею 401 КУпАП. У деліктному провадженні величина судового збору встановлюється на рівні 0,2 прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Висновки до розділу 1

Індивідуалізація адміністративних стягнень є правовим інструментом, що сприяє вибору найбільш адекватного виду та розміру покарання з урахуванням наступних факторів:

- специфіки конкретного правопорушення (його характеру, ступеня суспільної небезпеки, завданих наслідків);
- індивідуальних рис порушника (умови життя, стан здоров'я, мотиви, поведінка після вчинення проступку);
- значення публічного інтересу (забезпечення профілактики, запобігання повторним порушенням).

Теоретичні підвалини цього підходу базуються на гармонізації публічних інтересів держави з захистом прав людини. Вони демонструють розвиток права від репресивних методів до гуманістичних, орієнтованих не лише на покарання, а й на ресоціалізацію. Водночас для успішної реалізації цих принципів необхідно як удосконалення законодавчих норм, так і підвищення професійного рівня осіб, що здійснюють правозастосування.

РОЗДІЛ 2. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНИХ СТЯГНЕНЬ

2.1. Аналіз Кодексу України про адміністративні правопорушення

Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі — КУпАП) являє собою кодифікований нормативно-правовий акт, ухвалений 7 грудня 1984 року і введений у дію з 1 червня 1985 року. Протягом свого існування кодекс зазнав значної кількості змін: у нього було внесено 654 поправки, а загальна кількість змін перевищила 4800. КУпАП поєднує норми матеріального і процедурного характеру, спрямовані на захист важливих суспільних відносин у сфері громадського життя шляхом встановлення інститутів адміністративного правопорушення та адміністративної відповідальності. Основні функції Кодексу полягають у захисті прав і свобод громадян, їх власності, конституційного ладу України, дотримання Конституції та інших законів держави. Він також регулює суспільні відносини, пов'язані з притягненням осіб до адміністративної відповідальності, визначає мінімальний вік для застосування адміністративних санкцій, типи адміністративних правопорушень і процесуальні аспекти діяльності органів, відповідальних за винесення рішень щодо адміністративної відповідальності [9].

КУпАП структурований у п'ять розділів, об'єднаних у 37 глав. Загальна частина Кодексу включає ключові дефініції адміністративного правопорушення, аналіз його об'єктивних і суб'єктивних ознак, класифікацію видів адміністративних стягнень, а також правила їх застосування. Особлива частина систематизує перелік адміністративних проступків за секторами суспільного життя, зокрема у сфері охорони праці, захисту власності та природи, охорони пам'яток історії й культури, у сільському господарстві, транспорті, торгівлі та фінансах. Окремо виділяються правопорушення, спрямовані проти громадської порядку і

безпеки, а також проти встановленого порядку управління. Спеціальна частина акцентує увагу на регламентації процесу діяльності суб'єктів щодо призначення адміністративної відповідальності і виконання постанов про накладення адміністративних стягнень.

Кожен розділ КУпАП характеризується специфічністю змісту і регулювальних норм. Згідно зі статтею 1 документу основними завданнями кодексу є забезпечення охорони прав і свобод громадян та їх власності, захист конституційного ладу України, прав юридичних осіб — підприємств, установ та організацій, підтримка правопорядку, запобігання адміністративним правопорушенням. Окрім цього, кодекс відіграє важливу роль у формуванні в громадян поваги до Конституції і законів України, вихованні почуття честі і гідності по відношенню до інших членів суспільства, а також стимулює усвідомлення відповідальності перед спільнотою [2, с. 10].

Розділ II «Адміністративне правопорушення і адміністративна відповідальність» умовно поділяється на три частини: Загальну, Особливу та Спеціальну. У Загальній частині наведено основні положення, що стосуються адміністративного правопорушення, зокрема визначено його поняття, охарактеризовано об'єктивні та суб'єктивні ознаки складу правопорушення. Також детально розглядаються питання відповідальності для різних категорій осіб, таких як неповнолітні та посадові особи. У цьому розділі визначено обставини, які можуть звільняти від адміністративної відповідальності, а також описано види адміністративних стягнень, їхні розміри та порядок накладення. Особлива частина приділяє увагу конкретним видам адміністративних проступків та визначає порядок застосування адміністративних стягнень у разі їх вчинення [10].

Розділ III «Органи, уповноважені розглядати справи про адміністративне правопорушення» містить детальний перелік державних органів, їхні функції та повноваження. Також окреслюється порядок

формування колегіальних органів, які займаються розглядом справ про адміністративні правопорушення.

Розділ IV «Провадження в справах про адміністративне правопорушення» визначає завдання та основні принципи розгляду таких справ. У цьому розділі встановлено порядок провадження у справах про адміністративні правопорушення (стаття 246 КУпАП), перелічено осіб, уповноважених складати протоколи (стаття 255 КУпАП), та конкретизовано зміст протоколу про адміністративне правопорушення (стаття 256 КУпАП). Окрім цього, стаття 258 КУпАП передбачає випадки, коли складання протоколу не є обов'язковим.

Розділ V «Виконання постанов про накладання адміністративних стягнень» є завершальним і закріплює ключові аспекти виконання постанов. Зокрема, це обов'язковість виконання постанови про накладання стягнення (стаття 298 КУпАП) та порядок її реалізації у різних сферах (статті 300-1 – 300-2 КУпАП). У розділі визначені основні положення щодо виконання постанов про встановлення попередження, накладання штрафів, позбавлення спеціального права, адміністративного арешту та відшкодування майнової шкоди.

Попри те, що КУпАП є одним із найчастіше змінюваних кодексів, він все ще потребує значного доопрацювання. Багато норм залишаються недосконалими й викликають сумніви. Наприклад, стаття 15 КУпАП передбачає, що військовослужбовці, військовозобов'язані та резервісти під час зборів разом з особами рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України, служби цивільного захисту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України і поліцейські несуть відповідальність за адміністративні правопорушення відповідно до дисциплінарних статутів. Однак цей перелік вважається недостатнім для ефективного забезпечення наслідків за вчинення адміністративних проступків, що потребує перегляду у контексті сучасних викликів [11].

Серед суттєвих недоліків Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) виділяється відсутність детально прописаної норми про презумпцію невинуватості. Це створює проблему в ситуаціях, коли особу підозрюють у скоєнні адміністративного правопорушення, за яке передбачено адміністративний арешт. Зокрема, особі, що підозрюється в такому правопорушенні і притягується до відповідальності у вигляді арешту, не забезпечується право вимагати допиту свідків, якщо такі маютьсся, а також доступ до безоплатної правової допомоги, включно з послугами перекладача.

Чинна редакція КУпАП також не надає можливості відкривати провадження про адміністративне правопорушення у випадках відсутності складу правопорушення. Аналізуючи текст Кодексу, можна помітити, що в деяких його статтях є техніко-юридичні недоліки. Наприклад, у статті 21 варто додати третій абзац, а в статті 22 – другий абзац, адже ці статті наразі складаються лише з частин, а не структурованих абзаців. Необхідними є зміни й до частини шостої статті 263 КУпАП, оскільки існують випадки зловживання строками доставлення правопорушників для складання протоколу з метою прихованого продовження терміну затримання [12].

Актуальними є також доопрацювання статей 268 і 287 КУпАП. Зокрема, доцільно внести поправки, які б забезпечували право на апеляцію чи касацію в окремих випадках для судових постанов. Такі зміни допоможуть мінімізувати певні прогалини та недоліки чинного кодексу.

Підсумовуючи, можна зазначити, що попри часті зміни КУпАП наразі не відповідає вимогам демократичного суспільства. Кодекс регулює як матеріально-правові, так і процесуальні аспекти адміністративних правовідносин, але з часом він втрачає актуальність. Частина фахівців наполягає на необхідності заміни чинного КУпАП на сучасну редакцію, яка відповідатиме сучасним реаліям адміністративного права. Водночас інші юристи вважають, що прийняття нового кодексу може спричинити ще більшу кількість постійних змін через включення всіх видів адміністративних проступків.

2.2. Особливості нормативно-правових актів, що регулюють індивідуалізацію адміністративних стягнень

Індивідуалізація адміністративних стягнень виступає фундаментальним принципом адміністративного права, що спрямований на забезпечення справедливості, законності та пропорційності під час застосування покарань. Цей принцип дозволяє адаптувати характер стягнень до конкретних обставин кожного правопорушення, враховуючи як об'єктивні, так і суб'єктивні чинники. Регулювання цього процесу здійснюється на основі розгалуженої системи нормативно-правових актів, яка встановлює види покарань, умови їх призначення, а також визначає смягчуючі та обтяжуючі обставини, що впливають на ступінь відповідальності порушника.

Основним документом, який регулює питання індивідуалізації адміністративних стягнень в Україні, є Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП). Цей нормативний акт охоплює широкий спектр аспектів адміністративної відповідальності та містить такі ключові положення: види адміністративних стягнень, викладені в статті 24; загальні принципи їх призначення, які відображають необхідність урахування характеру правопорушення, особистих якостей особи-порушника та всіх обставин справи, детально описані в статті 33; а також перелік обставин, що пом'якшують або обтяжують відповідальність, зосереджений у статтях 34 та 35.

Окрім КУпАП, регулювання окремих сфер правопорушень здійснюється через спеціальне галузеве законодавство. Наприклад, Закон України «Про Національну поліцію» [13] докладно регламентує повноваження поліцейських у межах боротьби з адміністративними правопорушеннями. У свою чергу, Закон України «Про захист прав споживачів» [14] запроваджує норми, які стосуються адміністративної

відповідальності в сфері торгівлі та послуг, що сприяє ефективному контролю за дотриманням прав споживачів.

Не менш вагомим елементом у механізмі регулювання адміністративних стягнень є підзаконні акти. Це можуть бути постанови Кабінету Міністрів України, накази окремих міністерств чи роз'яснення Верховного Суду. Вони деталізують процедури практичного застосування адміністративних стягнень і часто слугують керівництвом для органів державної влади при розгляді індивідуальних випадків.

Суттєву роль у забезпеченні принципу індивідуалізації виконує судова практика. Специфіка деяких адміністративних правопорушень потребує глибокого аналізу конкретних обставин справи. Тому рішення судів і роз'яснення Верховного Суду мають значення для формування прецедентів, які можуть орієнтувати суддів на зважений підхід при призначенні стягнень.

Загалом нормативно-правова база, що забезпечує індивідуалізацію адміністративних стягнень, покликана створити основу для справедливого підходу до кожного випадку правопорушення. Головний акцент робиться на тому, щоб покарання відповідало не лише характеру діяння, а й враховувало особливості особистості порушника та обставини, які вплинули на вчинення правопорушення. Цей підхід сприяє не лише профілактиці нових порушень, а й ефективній реабілітації правопорушників у суспільстві.

2.3. Міжнародні стандарти індивідуалізації адміністративних стягнень

Адаптація законодавства України до норм Європейського Союзу є невід'ємною складовою процесу євроінтеграції. Цей процес передбачає імплементацію правових стандартів, серед яких ключову роль відіграють норми адміністративного права. Орієнтація на європейські стандарти в українській системі адміністративного управління знайшла відображення в Концепції адміністративної реформи в Україні [15]. В цьому документі було

визначено мету реформування — поступове створення ефективної системи державного управління, яка забезпечить трансформацію України у високорозвинену, правову та демократичну європейську державу з високим рівнем життя, соціальною стабільністю та розвинутою культурою. Крім того, Концепція окреслила шляхи досягнення цієї мети, які базуються на світових принципах функціонування виконавчої влади. Таким чином, було підкреслено важливість осмислення і впровадження європейських принципів адміністративного права як пріоритетних стандартів для реалізації євроінтеграційного вектора розвитку країни.

Сучасне розуміння європейських принципів адміністративного права, які фактично стали стандартами в цій сфері, сформувалося завдяки процесам конвергенції адміністративних систем. Ці процеси стали ключовим вектором розвитку адміністративного права в європейських країнах.

Європейські стандарти щодо забезпечення прав людини є загальновизнаними принципами та нормами міжнародного права, які були закріплені в численних міжнародних документах, як-от універсальні та регіональні міжнародні угоди, акти рекомендаційного характеру, а також рішення міжнародних судових органів, зокрема Європейського суду з прав людини. Серед основних документів, що стали фундаментом для формування міжнародних (зокрема європейських) стандартів у сфері прав людини, виділяються Загальна декларація прав людини 1948 року та Міжнародний пакт про громадянські й політичні права 1966 року [17].

Загальну декларацію прав людини було прийнято 10 грудня 1948 року Генеральною Асамблеєю ООН у Парижі. Вона стала світовим орієнтиром для створення численних міжнародних документів з прав людини, а також вплинула на конституційне право багатьох європейських держав. Цей документ визначає основні права і свободи людини та передбачає законні підстави для їх обмеження. Зокрема, проголошується право на свободу мирних зборів і асоціацій, фіксується заборона примусу до вступу в певні об'єднання. Крім того, кожна людина має право брати участь в управлінні

своєю державою, безпосередньо чи через представників, обраних на вільних і чесних виборах. У декларації також наголошується на праві рівного доступу до державної служби та підкреслюється, що основою влади уряду є воля народу. Ця воля повинна знаходити вираження через періодичні чесні вибори, які проводяться на основі загального й рівного виборчого права шляхом таємного голосування або інших процедур, що забезпечують свободу волевиявлення.

Міжнародний пакт про громадянські й політичні права 1966 року розвиває положення Загальної декларації прав людини і належить до найавторитетніших міжнародних договорів у сфері захисту прав людини. Пакт визнає ключові громадянські й політичні права, серед яких свобода думки і вираження своїх поглядів, доступ до інформації, право на мирні збори та свободу асоціацій. Він також гарантує право голосувати, бути обраним і отримувати доступ до державної служби на рівних умовах.

Міжнародний пакт з громадянських та політичних прав проголошує можливість законних обмежень права на мирні зібрання та свободу асоціації, якщо такі обмеження є необхідними в демократичному суспільстві. Вони можуть бути виправдані інтересами державної чи громадської безпеки, підтриманням суспільного порядку, охороною здоров'я, моральності населення чи захистом прав і свобод інших осіб. Крім того, Пакт дозволяє встановлювати законні обмеження на свободу асоціації для представників збройних сил і поліції [17].

Права людини визначаються не лише Декларацією та Пактом, а й кількома іншими міжнародними документами. Серед них—Конвенція про політичні права жінок, що набула чинності у 1954 році; Резолюція 53/31 Генеральної Асамблеї ООН від 23 листопада 1998 року «Підтримка системою ООН зусиль урядів щодо розвитку і зміцнення нових чи відроджених демократій». Згідно з цією Резолюцією, демократія базується на вільному волевиявленні народу, що дозволяє йому визначати власну політичну, економічну, соціальну та культурну систему, а також передбачає

всебічну участь в усіх аспектах життя. Також важливою є Декларація про право на розвиток від 4 грудня 1986 року, яка визнає цей розвиток невід'ємним правом кожної особи та народу. Вона закликає забезпечити економічний, соціальний, культурний і політичний прогрес, що дозволить повністю реалізувати всі права людини й основні свободи. У цьому контексті людина розглядається як головна дійова особа процесу розвитку, яка повинна водночас брати активну участь у ньому та отримувати від нього вигоди.

Окрім зазначених актів, значну роль відіграють Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Європейська соціальна хартія 1961 року та документи Організації з безпеки та співробітництва в Європі. Особливе значення має Європейська конвенція 1950 року, яку більшість держав вважають нормативним стандартом у сфері прав людини. Україна приєдналася до цього документа 17 липня 1997 року, тим самим визнавши обов'язковість юрисдикції Європейського суду з прав людини у всіх питаннях інтерпретації та застосування Конвенції. Це дало можливість громадянам України звертатися до європейського механізму захисту прав людини.

Варто окремо зазначити, що значна частина стандартів у сфері прав людини формується на основі рішень Європейського суду з прав людини, що має суттєвий вплив на розвиток правозахисної практики як у Європі, так і за її межами.

Право на доступ до суду, право народів на самовизначення, заборона пропаганди війни, а також право дітей на захист є фундаментальними принципами, що лежать в основі сучасного міжнародного та національного права. У цьому контексті особливу увагу привертає роль Європейського суду з прав людини, який не лише створює, а й активно розвиває прецедентну практику. Варто підкреслити, що Україна сприймає Європейську конвенцію про захист прав людини і основних свобод разом із рішеннями Європейського суду як одні з ключових джерел права.

Відповідно до положень Закону України від 23 лютого 2006 року «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», національні суди повинні використовувати у своїй діяльності як Конвенцію, так і практику Європейського суду у якості джерела права. Зокрема, стаття 17 цього закону закріплює обов'язок застосовувати відповідну практику при розгляді справ. Крім того, Кодекс адміністративного судочинства України містить чітке положення, згідно з яким суди повинні керуватися принципом верховенства права, враховуючи при цьому прецеденти, що були встановлені Європейським судом.

Таким чином, українська правова система демонструє послідовну інтеграцію європейських стандартів адміністративного права у сфері захисту прав людини. Це не лише свідчить про прагнення до відповідності міжнародним нормам, але й створює передумови для подальшого розвитку правової держави та громадянського суспільства. Впровадження таких стандартів у щоденну практику публічної адміністрації забезпечує утвердження верховенства права і закону, сприяє підвищенню ефективності охорони прав людини та громадянина і робить вагомий внесок у забезпечення їх всебічного захисту у сучасних соціально-правових умовах.

У дослідженнях, здійснюваних українськими фахівцями у сфері права, значна увага приділяється підходам до конкретизації та систематизації стандартів [16], що ґрунтуються на різних критеріях. Зокрема, домінуючим є підхід, розроблений Проєктною групою з адміністративного права, створеною під егідою Генерального директорату Ради Європи. Згідно з цією концепцією стандарти класифікуються за чотирма основними напрямками: 1) стандарти забезпечення законності; 2) стандарти участі індивідів; 3) стандарти виконання рішень; 4) стандарти забезпечення прозорості та контролю.

До стандартів, що забезпечують законність, належать: дотримання принципу законності; обов'язок адміністративних органів діяти *ex officio* відповідно до вимог закону; недопущення дискримінації; принцип рівності;

дотримання пропорційності у прийнятті рішень; уникнення зловживання владними повноваженнями; забезпечення неупередженості та нейтральності адміністративних органів і посадових осіб; захист законних очікувань громадян; відповідність між метою та засобами адміністративної діяльності; обов'язок обґрунтовувати адміністративні рішення; право на оскарження адміністративних актів і рішень; а також вимога прийняття рішень у межах розумного строку.

Стандарти участі індивідів включають такі принципи, як залучення громадян до вирішення конфліктів альтернативними методами та забезпечення права бути заслуханим, а також висловлювати свою позицію.

До стандартів виконання рішень відносять принципи етичності, ефективності та сталості надання адміністративних послуг; продуктивність у здійсненні управлінських функцій; і постійне підвищення кваліфікації службовців.

Стандарти забезпечення прозорості та контролю передбачають: використання простої й зрозумілої мови в документах; деталізацію можливих засобів правового захисту та строків їх реалізації; обов'язкове інформування суб'єктів про ухвалені рішення; захист персональних даних і повагу до приватного життя громадян; надання доступу до інформації за запитом; дотримання режиму конфіденційності інформації; ведення належних записів та документування адміністративної діяльності; прозорість у функціонуванні адміністрації; активне поширення інформації; забезпечення особистого доступу до файлів (даних) і документів, а також надання загального доступу до адміністративних документів.

Таким чином, систематизація стандартів дозволяє чіткіше структурувати підходи до адміністративної діяльності та створити нормативну основу для їхнього практичного впровадження.

Висновки до розділу 2

Нормативно-правові акти, що регулюють індивідуалізацію адміністративних стягнень, спрямовані на забезпечення законності, справедливості та пропорційності покарань. Врахування особливостей правопорушення та особи винного є ключовими аспектами індивідуального підходу в адміністративному праві.

Індивідуалізація адміністративних стягнень — це процес встановлення конкретного типу та розміру покарання, який відповідає як характеру адміністративного правопорушення, так і особливостям особистості порушника. Головною метою такого підходу є забезпечення справедливості, відповідності закону та доцільності покарання.

1. Конституційні основи індивідуалізації адміністративних стягнень. Конституція України гарантує індивідуальну юридичну відповідальність, закріплену в статті 61. Крім того, стаття 8 визначає верховенство права, що охоплює принцип пропорційності покарання.

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП). Цей кодекс є основним законодавчим актом, який регулює адміністративну відповідальність.

3. Спеціальні закони, що регулюють адміністративну відповідальність. Крім положень КУпАП, питання індивідуалізації стягнень регулюються низкою спеціальних законів, серед яких: Закон України «Про Національну поліцію» — визначає адміністративні повноваження поліції; Закон України «Про захист прав споживачів» — встановлює санкції у сфері торгівлі та надання послуг; Закон України «Про запобігання корупції» — передбачає відповідальність за правопорушення у сфері корупції.

4. Підзаконні нормативно-правові акти. Індивідуалізація стягнень також регламентується підзаконними актами: Постанови Кабінету Міністрів України визначають процедури застосування окремих адміністративних стягнень; Накази міністерств (наприклад, МВС чи Держмитслужби)

деталізують порядок реалізації санкцій та організацію процесу притягнення до відповідальності.

5. Судова практика та правові позиції Верховного Суду. Адміністративні правопорушення мають різний рівень суспільної небезпеки, що підвищує значення судової практики. Верховний Суд формує правові позиції з метою уніфікації підходів до застосування норм щодо індивідуалізації покарань.

Нормативно-правове регулювання цього процесу охоплює Конституцію України, Кодекс про адміністративні правопорушення, спеціальні закони та підзаконні акти. Основними принципами є законність, пропорційність покарання та врахування характеру конкретного порушення. Удосконалення законодавчої бази у цій сфері сприятиме підвищенню ефективності системи адміністративної відповідальності.

РОЗДІЛ 3. ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНИХ СТЯГНЕНЬ

3.1. Проблематика застосування індивідуалізації адміністративних стягнень

Індивідуалізація адміністративних стягнень виступає одним із ключових принципів адміністративного права, що покликаний гарантувати справедливість накладених санкцій, їх пропорційність та відповідність специфіці кожного окремого правопорушення. Цей принцип має надзвичайно важливе значення у забезпеченні балансу між покаранням і реальними обставинами, за яких було скоєно порушення. Водночас, його практична реалізація супроводжується низкою об'єктивних та суб'єктивних проблем, що значно ускладнюють досягнення бажаних результатів. Такі виклики включають труднощі з визначенням обсягу відповідальності порушника, врахування його особистих характеристик, мотивації, а також ситуаційні фактори, які могли вплинути на вчинення правопорушення.

В контексті дослідження виділимо основні недоліки у законодавчому регулюванні:

- необхідність уточнення критеріїв для призначення адміністративних стягнень. Незважаючи на те, що Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП) містить загальні положення щодо індивідуалізації покарань (стаття 33), їх практичне застосування часто залежить від суб'єктивної оцінки, що може викликати необ'єктивність;

- нерівномірність співвідношення між стягненнями і тяжкістю правопорушення. У ряді випадків штрафи можуть бути надмірно суровими, створюючи необґрунтований фінансовий тягар для порушників, або занадто незначними, щоб ефективно виконувати стримувальну функцію;

- актуалізація законодавчих норм. Велика кількість положень КУпАП вже не відповідає сучасним реаліям, зокрема стосовно правопорушень,

пов'язаних із кібербезпекою, цифровою сферою та захистом інформаційних прав. Це потребує комплексного перегляду та модернізації законодавства для адекватного реагування на новітні виклики [18].

Суб'єктивізм у правозастосовній практиці займає вагоме місце, оскільки його вплив стає вирішальним у багатьох аспектах адміністративних та судових рішень. Особливо це стосується таких аспектів, як:

- людський фактор. Прийняття рішення щодо обрання конкретного виду адміністративного стягнення часто перебуває у сфері особистого розсуду посадових осіб, таких як судді, працівники поліції чи представники адміністративних органів. Саме ця суб'єктивна складова може призводити до того, що застосовувані заходи вдаються надмірними, недостатніми або навіть незаслуженими, залежно від особистісних поглядів, професійного досвіду чи емоційного стану відповідальної особи. Як наслідок, є ризик виникнення зловживань владою або ухвалення несправедливих рішень, які здатні підірвати довіру громадян до системи правосуддя;

- корупційні ризики. У ситуаціях, коли відсутні чітко визначені та структуровані стандарти чи критерії призначення певного виду стягнень, створюються сприятливі умови для корупційних проявів. Подібна невизначеність може бути використана як важіль тиску або інструмент отримання неправомірної вигоди. Це в свою чергу поглиблює вже існуючу несправедливість та ставить під загрозу принципи верховенства права.

Таким чином, суб'єктивізм у правозастосовній практиці є не лише технічною чи процедурною проблемою, а й глибшим соціальним викликом, який потребує систематичного і ретельного вирішення задля зменшення негативних наслідків та забезпечення прозорості у діяльності органів правопорядку та правосуддя.

Виділимо також, і недостатню обґрунтованість судових рішень проявляється у кількох ключових аспектах.

По-перше, це неврахування всіх обставин справи. На практиці суди не завжди приділяють належну увагу ретельному аналізу пом'якшуючих і

обтяжуючих обставин. Такий підхід іноді призводить до формального підходу в призначенні стягнень, що може суперечити принципам справедливого судочинства.

По-друге, відсутність єдиної судової практики створює додаткові труднощі. Різні судові органи часто по-різному тлумачать одні й ті ж правові норми, що істотно ускладнює прогнозування правозастосування і може спричиняти нерівність у прийнятті рішень [19].

Проблеми, пов'язані з реалізацією адміністративних стягнень, є серйозною перешкодою для забезпечення дієвості юридичної відповідальності та підтримання правопорядку. Однією з ключових проблем виступає низький рівень фактичного виконання адміністративних стягнень. У значній кількості випадків адміністративні штрафи залишаються несплаченими, що не лише ставить під сумнів ефективність наявного механізму, але й демотивує правоохоронні органи у процесі реалізації таких заходів [20].

Ще однією вагомою перешкодою є недостатність робочих механізмів щодо контролю за виконанням накладених санкцій. Чинна система має численні прогалини та недоліки, особливо коли йдеться про осіб, котрі свідомо ухиляються від відповідальності або використовують різноманітні способи для уникнення виконання вимог. Відсутність налагодженого механізму відстеження та примусового стягнення значно знижує довіру до системи адміністративного правосуддя.

Відсутність ефективних альтернативних санкцій у системі українського адміністративного законодавства є проблемою, яка породжує низку негативних наслідків та перешкоджає реалізації сучасних підходів до правопорушників. Зокрема, одним із ключових аспектів цієї проблеми є недостатній рівень розвитку виховних та профілактичних заходів. Адміністративні стягнення в Україні здебільшого обмежуються штрафами, що є найбільш типовою і часто застосовуваною формою відповідальності. Такий підхід контрастує з практикою розвинених країн, де широко

впроваджуються альтернативні санкції, такі як громадські роботи, пробаційні програми, психосоціальна реабілітація та інші заходи, спрямовані на ресоціалізацію порушників і попередження повторних правопорушень.

Крім того, існують значні труднощі з урахуванням індивідуальних особливостей правопорушників, особливо у випадках, коли йдеться про неповнолітніх. Незважаючи на те, що Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП) містить спеціальні положення, які визначають особливості відповідальності для осіб, що не досягли повноліття, на практиці ці норми часто не застосовуються належним чином. Іноді виносяться рішення, які не повною мірою враховують вікові та психо-емоційні особливості таких правопорушників, що може погіршувати їхню ситуацію і перешкоджати соціальній адаптації [21].

Проблеми індивідуалізації адміністративних стягнень зумовлені цілою низкою чинників. До них слід віднести відсутність системної роботи щодо розробки інноваційних механізмів впливу на правопорушників, недостатню кількість кваліфікованих спеціалістів у галузі пробації та соціальної роботи, а також брак інфраструктури й ресурсів для впровадження альтернативних санкцій. Усе це створює серйозні перепони для розвитку гуманного й ефективного підходу до забезпечення суспільного порядку та профілактики правопорушень.

Проблематика індивідуалізації адміністративних стягнень значною мірою обумовлена наявністю суттєвих прогалин у чинному законодавстві, впливом суб'єктивного фактора в процесі правозастосування, а також низкою практичних труднощів, що виникають під час виконання накладених покарань. Ситуація ускладнюється недостатньо розвиненою системою альтернативних санкцій, яка могла б стати ефективним доповненням до наявних заходів адміністративного впливу. Для успішного вирішення цих питань необхідні комплексні зміни, серед яких особливу увагу треба приділити оновленню Кодексу України про адміністративні правопорушення, запровадженню чітких і прозорих стандартів

індивідуалізації покарань з урахуванням обставин кожної справи, а також вдосконаленню механізмів судового контролю за їх застосуванням і забезпеченню ефективності реалізації накладених санкцій. Це дозволить не лише підвищити справедливість у прийнятті рішень, але й сприятиме формуванню більш гнучкої та адекватної моделі реагування на правопорушення.

3.2. Вдосконалення механізму впровадження індивідуалізації адміністративних стягнень

В умовах сучасності, зокрема враховуючи правовий режим воєнного стану, що регулярно продовжується на три місяці вже третій рік поспіль, перед законодавцем постає першочергове завдання — розробити та прийняти принципово новий адміністративний кодекс. Цей акт має відповідати сучасним запитам українського суспільства та реаліям післявоєнного періоду. У цьому контексті законотворцям варто звернути увагу на кілька ключових аспектів, пов'язаних із темою адміністративного права:

1. Відсутність чіткого визначення поняття «адміністративне стягнення». Це спричиняє плутанину з іншими схожими термінами, як-от «адміністративна санкція» або «адміністративне покарання». Адміністративні стягнення, слід зазначити, становлять завершальну ланку системи адміністративного (позасудового) примусу та виконують функцію відповідальності з метою перевиховання як правопорушника, так і інших осіб. Тому їх зміст і юридична природа мають бути чітко окреслені.

2. Недостатнє розуміння правової природи процесу розгляду справ про адміністративні правопорушення. У науковій спільноті існують дві основні позиції з цього приводу. Одні дослідники (зокрема В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко) вважають, що провадження має характер процесуального провадження. Інша група фахівців (наприклад, В.М. Бевзенко, А.Т. Комзюк) вказує на те, що такі провадження є виключно адміністративними

процедурами. Чинний Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП) залишає це питання невизначеним, що потребує законодавчого уточнення.

3. Тенденція до вилучення поєднання процедурних і матеріальних норм в одному нормативному документі з питань адміністративної відповідальності. У цьому аспекті слушною виглядає думка О.М. Миколенко, яка зазначає, що від моменту ухвалення КУпАП залишається документом, який одночасно містить матеріальні й адміністративно-процедурні норми. Така особливість створює правову колізію: орган, уповноважений порушувати справу про адміністративне правопорушення, часто є тим самим органом, який розглядає цю справу по суті. Це лише підкреслює потребу у впровадженні окремих та чітко структурованих процесуальних норм [8, с. 56].

У сучасному законодавстві про адміністративні правопорушення часто спостерігається надмірне відтворення положень, сформованих у контексті кримінального права, особливо тих, які були дієвими в епоху радянського правового регулювання. Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП) створювався під значним впливом тогочасної кримінально-правової доктрини, що призвело до включення низки норм, ефективних на момент розробки, проте нині втратили свою актуальність в адміністративно-деліктному регулюванні.

До таких положень належать:

- а) закріплення поняття вини як обов'язкового елемента суб'єктивної сторони адміністративного правопорушення;
- б) застосування інституту необхідної оборони;
- в) класифікація адміністративних правопорушень на умисні та необережні;
- г) передача матеріалів справ громадським організаціям чи трудовим колективам для подальшого розгляду.

Крім цього, на практиці виникають складнощі з визначенням посадовими особами форми вини при призначенні відповідного виду або розміру адміністративного стягнення. Теоретично поняття вини та її форм досить чітко описані в рамках складу адміністративного правопорушення, і їх врахування для цілей кваліфікації цілком досяжне без додаткового законодавчого закріплення. Це скоріше питання правозастосовчої практики й компетентності посадових осіб, а не потреба у нормативному визначенні умислу чи необережності при скоєнні адміністративних проступків.

Таким чином, багато з цих концепцій сьогодні слід розглядати виключно як теоретичні аспекти, які не вимагають прямого нормативного включення у сучасне адміністративне законодавство

5. Процедура притягнення до адміністративної відповідальності має суттєві недоліки, які свідчать про необхідність її вдосконалення та розвитку. Зважаючи на те, що адміністративна відповідальність покликана забезпечувати швидке реагування державою чи іншими уповноваженими суб'єктами на порушення законодавства, доцільно поряд зі звичайним провадженням ширше застосовувати спрощену процедуру. Однак викликає занепокоєння той факт, що за роки незалежності України спрощена процедура поступово втрачає свою вагу у положеннях Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) і нині використовується лише в обмеженій кількості випадків.

6. Чинний КУпАП штучно звужує коло суб'єктів, до яких можна застосовувати адміністративні стягнення. Однією з ключових проблем, яку слід вирішити у процесі вдосконалення адміністративно-деліктного законодавства, є недолік визнання юридичних осіб як суб'єктів адміністративної відповідальності у положеннях КУпАП. Це обмеження значно стримує ефективне регулювання правопорушень на інституційному рівні.

7. Наявна система органів, уповноважених здійснювати процес притягнення до адміністративної відповідальності, є неузгодженою та

малоефективною. На сьогодні глава 17 КУпАП містить перелік із понад сорока органів та посадових осіб, які мають право розглядати справи про адміністративні правопорушення і накладати відповідні стягнення. Такий підхід зумовлений постійними спробами законодавчо розмежувати функції суб'єктів, які ініціюють провадження у справі (стаття 255 КУпАП), і тих, хто ухвалює остаточне рішення в таких справах (глава 17 КУпАП). Втім, це ускладнення процедур мало на меті забезпечити дотримання принципу законності під час винесення рішень, проте загальна ефективність цієї системи залишається сумнівною [8, с. 57].

Доцільність запровадження уніфікованого підходу до визначення суб'єктів адміністративно-юрисдикційної діяльності в межах звичайного провадження видається обґрунтованою. Зокрема, пропонується, щоб одним офіційним суб'єктом було наділено повноваження розглядати справи про адміністративні правопорушення. Натомість у рамках спрощеного порядку, з огляду на специфіку ідентифікації особи порушника та фіксації факту правопорушення, доцільно допустити участь більшої кількості суб'єктів.

8. Не менш важливою є проблема неефективності існуючої системи адміністративних стягнень, яка характеризується невиправдано розширеним переліком засобів впливу. Ця ситуація потребує детального аналізу та перегляду. Чинний підхід законодавця до імплементації найкращих практик із інших країн часто призводить до того, що багато видів адміністративних стягнень залишаються або недієвими, або зовсім не застосовуються через відсутність належних механізмів їх виконання. Наприклад, оплатне вилучення предмета час від часу реанімується законодавцем як інструмент впливу після значних дорожньо-транспортних пригод, хоча його реальна ефективність залишається низькою. Існують також проблеми з такими заходами, як виправні роботи: у минулому вони могли бути дієвими, однак у сучасних умовах утрачають свою актуальність як засіб адміністративного стягнення.

Висновки до розділу 3

У підсумку можна констатувати, що для вдосконалення положень чинного Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) або розробки нового кодифікованого нормативного акта необхідний комплексний та ретельно продуманий підхід. Цей процес потребує залучення авторитетних науковців, які мають багаторічний досвід дослідження проблематики адміністративної відповідальності, а також механізмів накладення адміністративних стягнень. Практика створення різних комісій для кодифікації законодавства у сфері адміністративної відповідальності вказує на те, що їхній склад зазвичай формується переважно з представників виконавчих органів, практикуючих юристів (зокрема суддів) та обмеженої кількості науковців. При цьому останні часто зосереджуються на вузькопрофільних галузях, таких як фінансове, інформаційне чи службове право, і рідко володіють фаховою експертизою у сфері адміністративно-деліктного права. З огляду на це, було б доцільно, щоб розробники законодавчих ініціатив більш уважно враховували необхідність залучення спеціалістів із глибокими знаннями саме у правоадміністративній деліктології при підготовці змін до КУпАП.

ВИСНОВКИ

Індивідуалізація адміністративних стягнень — це процес встановлення конкретного типу та розміру покарання, який відповідає як характеру адміністративного правопорушення, так і особливостям особистості порушника. Головною метою такого підходу є забезпечення справедливості, відповідності закону та доцільності покарання.

1. Конституційні основи індивідуалізації адміністративних стягнень. Конституція України гарантує індивідуальну юридичну відповідальність, закріплену в статті 61. Крім того, стаття 8 визначає верховенство права, що охоплює принцип пропорційності покарання.

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП). Цей кодекс є основним законодавчим актом, який регулює адміністративну відповідальність. Ключові положення щодо індивідуалізації стягнень включають:

- Стаття 24: Перелік адміністративних стягнень (попередження, штрафи, конфіскація тощо);
- Стаття 33: Загальні правила призначення стягнень з урахуванням характеру порушення, особистих даних правопорушника та інших обставин;
- Стаття 34: Обставини, що пом'якшують відповідальність (щире каяття, добровільне відшкодування збитків тощо);
- Стаття 35: Обставини, що обтяжують відповідальність (повторення правопорушення, вчинення його у стані алкогольного сп'яніння тощо);
- Стаття 36: Особливості притягнення до відповідальності неповнолітніх.

3. Спеціальні закони, що регулюють адміністративну відповідальність. Крім положень КУпАП, питання індивідуалізації стягнень регулюються низкою спеціальних законів, серед яких:

- Закон України «Про Національну поліцію» — визначає адміністративні повноваження поліції;

- Закон України «Про захист прав споживачів» — встановлює санкції у сфері торгівлі та надання послуг;

- Закон України «Про запобігання корупції» — передбачає відповідальність за правопорушення у сфері корупції.

4. Підзаконні нормативно-правові акти - індивідуалізація стягнень також регламентується підзаконними актами:

- Постанови Кабінету Міністрів України визначають процедури застосування окремих адміністративних стягнень.

- Накази міністерств (наприклад, МВС чи Держмитслужби) деталізують порядок реалізації санкцій та організацію процесу притягнення до відповідальності.

5. Судова практика та правові позиції Верховного Суду. Адміністративні правопорушення мають різний рівень суспільної небезпеки, що підвищує значення судової практики. Верховний Суд формує правові позиції з метою уніфікації підходів до застосування норм щодо індивідуалізації покарань.

Нормативно-правове регулювання цього процесу охоплює Конституцію України, Кодекс про адміністративні правопорушення, спеціальні закони та підзаконні акти. Основними принципами є законність, пропорційність покарання та врахування характеру конкретного порушення. Удосконалення законодавчої бази у цій сфері сприятиме підвищенню ефективності системи адміністративної відповідальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 22.03.2025).
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-Х : станом на 1 лют. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 22.03.2025).
3. Тернущак М. М., Білоус В. Т. Адміністративні стягнення: правова характеристика, порядок та строки накладення. Ірпінський юридичний часопис. 2024. № 2(15). С. 203–212. URL: [https://doi.org/10.33244/2617-4154-2\(15\)-2024-203-212](https://doi.org/10.33244/2617-4154-2(15)-2024-203-212) (дата звернення: 22.03.2025).
4. Колпаков В. К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право) : навчальний посібник. К. : Юрінком Інтер, 2008. 256 с.
5. Адміністративне право України. Повний курс : підручник. В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін. ; за ред. В. Галуцька, О.Правоторової. Видання четверте. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 656 с.
6. Кодекс України про адміністративні проступки має замінити КУПАП: зареєстровано проєкт | Блог бухгалтера від М.Е.Дос. М.Е.Дос – своєчасна звітність та простий обмін документами. URL: <https://medoc.ua/blog/kodeks-ukrani-pro-administrativni-prostupki-ma-zaminiti-kupap-zarestrovanoprokt-> (дата звернення: 22.03.2025).
7. Адміністративне право України. Повний курс : підручник. В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін. ; за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Видання четверте. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. 656 с. URL: <https://www.ssaals.com.ua/wp-content/uploads/2021/04/%D0%90%D0%94%D0%9C%D0%86%D0%9D%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%92%D0%9E-%D0%B2%D0%B8%D0%B4.->

%D1%87%D0%B5%D1%82%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B5-2021.pdf (дата звернення: 22.03.2025).

8. Миколенко О.М. Особливості вдосконалення національного законодавства про адміністративну відповідальність. Правова держава. № 44. 2021. С. 54–59. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7ea2ac09-0836-4407-af35-ccd16b02f4eb/content> (дата звернення: 22.03.2025)

9. Пахомова В. А. Загальна характеристика Кодексу України про адміністративні правопорушення як основного джерела адміністративного права. Сучасні тенденції розбудови правової держави в Україні та світі. 2020. С. 54-58. URL: http://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/Mogilyanski_chitannya_-_2020_studentska_konferentsiya.pdf#page=56 (дата звернення: 22.03.2025).

10. Система і джерела адміністративного права. Характеристика Кодексу України про адміністративні правопорушення. URL: https://pidru4niki.com/18150409/pravo/sistema_dzherela_administrativnogo_prava_harakteristika_kodeksu_ukrayini_pro_administrativni_prapoporu (дата звернення: 22.03.2025).

11. Цуркаленко Ю. В. Джерело сучасного Адміністративного права: проблеми розуміння та способи їх вирішення. Правовий часопис Донбасу № 4 (65) 2018. С. 179 –184 URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=pppd_2018_4_32 (дата звернення: 22.03.2025).

12. Самбор. М. А. Правопорушення та проступок: до питання співвідношення понять в умовах розвитку законодавства про адміністративні та кримінальні правопорушення. Юридична наука. 2013. № 8. С. 39-48. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=jnn_2013_8_7 (дата звернення: 22.03.2025).

13. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII : станом на 16 серп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 24.03.2025).
14. Про захист прав споживачів : Закон України від 10.06.2023 № 3153-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3153-20#Text> (дата звернення: 24.03.2025).
15. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні: Указ Президента України від 22 липня 1998 р. Офіційний вісник України. 1999. № 21. Ст. 943.
16. Принцип верховенства права: проблеми теорії та практики: у двох книгах / за заг. ред. Ю. С. Шемшученка; [ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (голова)] Книга друга: Принцип верховенства права у діяльності держави та в адміністративному праві / відп. ред. В. Б. Авер'янов. К: Конус-Ю, 2008. 314 с
17. Колпаков В. Європейські стандарти адміністративного права. На часі. Адміністративне право і процес. 2014. № 3 (9). С. 5–18.
18. Маслак О., Рєзнік О. Проблемні аспекти системи адміністративних стягнень в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2019. № 4. С. 131–134. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2019/37.pdf.
19. Дубова К. О. Проблематика адміністративної відповідальності на сучасному етапі розвитку правової системи України. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2022. № 5. С. 107–112. URL: http://apnl.dnu.in.ua/5_2022/17.pdf (дата звернення: 22.03.2025).
20. Когут О. В. Напрями удосконалення законодавчого регулювання адміністративних стягнень. Університетські наукові записки. 2017. № 2. С. 291-296.
21. Уваров В. Г. Система адміністративних стягнень вимагає оптимізації (досвід окремих держав-учасниць Європейського Союзу). Право і суспільство. 2018. № 4. С. 122-126.

22. Лавренова О. І. До питання про оптимізацію системи адміністративних стягнень. Журнал східноєвропейського права. 2019. № 64. С. 106-111.